

МОЛОДІЖНІ РУХИ ПРОТИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ВІКОМ

YOUTH MOVEMENTS AGAINST AGE DISCRIMINATION

Грень Н.М., к.ю.н., суддя

Львівський окружний адміністративний суд

Стаття присвячена аналізу діяльності молодіжних рухів у сфері недопущення дискримінації за віковою ознакою. Молодіжні рухи активізували увагу щодо належної правової політики у сфері рівності за віком. Розглянуто, що прояви дискримінації молодіжні рухи вбачають у наступних сферах. У сфері освіти через підняття віку обов'язкового навчання від 16 до 18 років. У сфері прийняття політичних рішень через мотивування, що вік, який виставлятиметься виборцям і кандидатам у місцеві, регіональні, національні та європейські вибори та референдуми, повинен бути зменшений до 16 років.

Для реалізації права голосування та права бути обраним з 16 запропоновано наступні необхідні гарантії: повинна бути вимога щодо представництва молоді на всіх рівнях управління: в місцевих та регіональних радах, у національних зборах, у палати парламенту та будь-який інший законотворчий орган по всій території країни; повинні бути законодавчі вимоги щодо формування нової та корегування наявної молодіжної політики та вжиття найбільших практичних заходів, щоб уникнути непропорційних негативних наслідків для дітей та молоді; повинна бути вимога до кожної законопроектної та нормотворчої ініціативи, яка має вплив на осіб молодшої вікової групи, консультація з молодіжними організаціями та представниками.

Дискримінація у сфері оплати праці. Держава закріплює ставки оплати праці, які прямо стосуються дискримінації за віком, передбачаючи нижчу ставку для молодих працівників та учнів.

Дискримінація у сфері транспортної доступності. Рух молодих людей вважає, що доступ до транспорту має вирішальне значення для можливостей. Відстоюються такі механізми доступності, як визнання посвідчення особи, що дозволяє молодим людям вимагати знижки та функціонування безкоштовної національної транспортної картки.

Дискримінація у сфері гендеру та віку стосується можливості дітей та молоді відстоювати власну гендерну ідентичність. В школах не запропоновано нейтрального варіанту можливості реалізації права на стать та гендер.

Ключові слова: вік, дискримінація, рівність, молодіжні рухи, голосування у 16 років.

The article is devoted to the analysis of the activity of youth movements in the field of non-discrimination on the basis of age. Youth movements are stepping up their attention to proper legal policies in the field of age equality. It is considered that youth movements see manifestations of discrimination in the following spheres. In the field of education due to raising the age of compulsory education from 16 to 18 years. In the field of political decision-making, on the grounds that the age to be set for voters and candidates in local, regional, national and European elections and referendums should be reduced to 16 years.

To exercise the right to vote and to be elected from 16, the following necessary guarantees are proposed: there should be a requirement for youth representation at all levels of government: in local and regional councils, national assemblies, parliaments and any other legislative body throughout the country; there should be legal requirements for the formation of new and adjustment of existing youth policy and the adoption of the greatest practical measures to avoid disproportionate negative consequences for children and youth; there should be a requirement for every legislative and rule-making initiative that affects young people to have real, accountable consultation with youth organizations and representatives.

Discrimination in the field of remuneration. The state sets wage rates that are directly related to age discrimination, providing a lower rate for young workers and students.

Discrimination in the field of transport accessibility. The young people's movement believes that access to transport is crucial for opportunities. Accessibility mechanisms such as the recognition of an identity card, which allows young people to claim discounts and operate a free national transport card, are upheld.

Discrimination in the field of gender and age concerns the ability of children and young people to assert their own gender identity. Schools do not offer a neutral option for exercising the right to gender and gender.

Key words: age, discrimination, equality, youth movements, voting at 16 years old.

Постановка проблеми. З початком третього тисячоліття активізувалися рухи молоді та дітей щодо розширення їх можливостей та удосконалення правової політики у всіх сферах. Віковий діапазон молоді коливається. По всій Європі різні національні та наднаціональні політики, політичні організації, неурядові організації та урядові чи державні органи використовують вікові діапазони, що коливаються у межах від 13 до 30 років, а в деяких випадках навіть старші [1, с.10]. Ці молодіжні рухи стимулюють своїх представників брати участь у своїх громадах та демократичних процедурах на місцевому, національному та міжнародному рівнях. Вказане забезпечує зростання позитивної ролі «інститутів громадянського суспільства та конструктивних проявів громадянської ініціативи як суттєвого стабілізаційного чинника та дієвого інструмента для збалансування інтересів і консолідації суспільства» [2, с. 242].

Стан дослідження. Питання дискримінації, її теоретико-правового розуміння є предметом наукових дискусій увесь час. Дискримінаційні чинники можуть проявлятися у багатьох аспектах, серед них одним з найпоширеніших є вік. Проблему ейджизму (дискримінації за віком) в своїх працях піднімали багато дослідників, серед них Д. Белов, Ю.Бисага, Н. Бортник, І. Жаровська, Н. Ортинська та інші.

Проте проблема дискримінації осіб молодшої вікової групи залишається малодослідженою.

Метою статті є аналіз проявів сучасних молодіжних рухів у сфері протидії дискримінації за віком.

Виклад основних положень. Ідея молодіжних рухів зводиться до того, що вік не може бути ключовою і загальною вимогою для всіх. Акцентовано увагу на проявах дискримінації у різних сферах. Розглянемо їх детальніше.

Дискримінація в сфері освіти. З 2015 року уряд Великобританії підняв вік обов'язкового навчання від 16 до 18 років. Попри те, що загалом молодіжний рух підтримує мотивацію освітнього закону та визнає потребу розширення освітніх можливостей для всієї молоді та вдосконалення заходів підтримки молоді в освіті, але молодь має стурбованість щодо використання примусу та обов'язковості у процесі навчання аж до 18 років. Особливо дивно це співвідноситься з правом на працю, мінімальний вік для якої встановлено у Великобританії з 13 років.

Молодіжний рух ВУС (British Youth Council) вважає, що ці пункти мають бути вилучені. Опонований освітній закон накладає штрафи на молодих людей, якщо вони не навчаються. Неявку на навчання можна зафіксувати в Національній поліції, в результаті особи можуть

отримати судимість. Рух мотивує, що правовий примус є неправильним підходом до залучення молодих людей до навчання. Якщо криміналізувати діяння, то вказане буде мати супротивне значення, оскільки може призвести до подальшого відчуження дітей від освіти та маргіналізації їх поведінки.

Також молодіжний рух акцентує на потребі учнівського / студентського самоврядування. Діти та молодь мають право брати участь в управлінні, розробці та процесі прийняття рішень у межах своїх шкіл, коледжів або місць навчання [3].

Дискримінація у сфері прийняття політичних рішень. У Маніфесті Молодіжного руху вказано, що «молоді люди усвідомлюють важливість демократії і бачать голосування і широку політичну участь як важливий чинник для справедливого та рівного суспільства. Молоді люди бояться зростання екстремальної політики і визнають, що апатичний і деполітизоване суспільство дає можливість для використання системи поширення екстремальних партій» [3, с. 10].

Парламентська Асамблея Ради Європи 23 червня 2011 року звернулася до країн-членів з проханням розглянути можливість зниження віку, з якого дозволено участь у голосуванні на виборах, до 16 років. У документі, зокрема, міститься заклик до країн – членів Ради Європи створити необхідні передумови для участі молодих людей у суспільному житті через освіту; вивчити можливість скорочення мінімального віку, з якого дозволено участь у голосуванні на виборах, до 16 років; а також вивчити можливість зниження віку для голосування до 16 років для різних виборів: парламентських, президентських, регіональних і місцевих. Оскільки це дасть можливість «розширити демократію і уникнути маргіналізації молодого покоління в цьому процесі» [4].

В Україні проблему правового статусу неповнолітніх та можливості реалізації ним політичного права досліджувала Н. Ортинська. Вона виокремлює дискусійні аспекти можливості активного виборчого права для осіб від 16 років. «По-перше, неповнолітній не має ще сформованої соціальної і правової позиції, тому не зможе самостійно ухвалювати рішення в політичній сфері, тобто відсутня громадська компетентність. По-друге, ця вікова група схильна до навіювання, є емоційною, має здатність ухвалювати спонтанні рішення, тому може стати легким об'єктом для політичних маніпуляцій. По-третє, низька політична активність неповнолітніх» [5, с. 180–181].

Вказані рухи підтримують молодь під час реєстрації для участі у виборах та відстоюванні заходів, які усувають бар'єри, що зупиняють молодь у реалізації політичних прав. Вони вважають, що вік, який виставляється кандидатами в місцеві, регіональні, національні та європейські вибори повинні бути зменшені до 16 років, як і вік для засновників благодійних організацій. Вказується також про певну невідповідність – з віку 16 років можна займатися підприємницькою діяльністю та керувати компанією у приватному секторі, однак не можна здійснювати політичну правову активність.

До речі, вказане буде мати довгострокові перспективи, зокрема вирішувати проблему електоральної апатії, що спостерігається нині у політичному житті. Науковці стверджують, що люди, які голосують на своїх перших виборах, і з більшою вірогідністю залишаються активними виборцями протягом усього життя (J. Aldrich [6], E. Dinas [7]).

Також як один з аргументів зниження віку приводиться позиція, що голосування у 16 поставить на порядок денний більше питань молоді, що і буде поштовхом для вирішення їхніх конкретних потреб. «Ми віримо, що в 16 років ми зрілі достатньо, щоб брати участь і сприяти нашій демократії через голосування. 16 і 17-річні можуть платити податок на прибуток, одружуватися, давати згоду на сексуальні відносини та приєднатися до збройних сил,

але вони не можуть обрати депутатів, рішення яких впливають їх життя та ці обов'язки. Ми віримо, що голоси за 16 забезпечать краще представлення наших поглядів в політиці Великобританії» [8, с. 13].

Доводиться, що позиція молоді слабо представлена у законопроектній діяльності (наприклад, у Палаті лордів діє проєкт «молодь за столом» з 26 років), громадській сфері, а саме в діяльності громадських організацій гендерного, етнічного спрямування, та у сфері відстоювання гендерної ідентичності.

Молодіжний маніфест 2020 року вказує на потребу створення посади молодіжних радників при органах публічної влади та молодіжних місцевих радників, що виступатимуть центром молодіжного голосу в громадах. Також вони зазначають, що «молодіжні служби та агенції допомагають молодим людям у їхньому особистісному розвитку. Ми вважаємо, що молодіжні служби повинні мати пріоритет фінансування, щоб відповідати потребам молоді» [8, с. 4]. Також вказано на можливість роботи молодіжних рад як експертних, моніторингових та дорадчих органів.

Для реалізації права голосування та права бути обраним з 16 років запропоновано такі необхідні гарантії:

- повинна бути вимога щодо представництва молоді на всіх рівнях управління: в місцевих та регіональних радах, в національних зборах, в палати парламенту та будь-який інший законотворчий орган по всій території країни;

- повинні бути законодавчі вимоги щодо формування нової та коректування існуючої молодіжної політики та вжиття найбільших практичних заходів, щоб уникнути непропорційних негативних наслідків для дітей та молоді;

- повинна бути вимога до кожної законопроектної та нормотворчої ініціативи, яка має вплив на осіб молодшої вікової групи, проводити реальну, підзвітну консультацію з молодіжними організаціями та представниками.

Право голосувати стосується не тільки виборчого процесу, але й референдумного. Мотивація є особливо сильною у зв'язку з ключовим рішенням Британії щодо Brexit. У 2016 році молоді люди здебільшого проголосували за те, щоб залишитися на референдумі в ЄС. Серед основних причин – стурбованість перспективами працевлаштування, зведення можливостей для молоді, загрози системі освіти та проблеми расизму та фашизму в суспільстві. Молоді люди 16, 17 років не висловлювалися на референдумі (за два роки це 1,5 млн осіб), хоча це було ключове рішення для майбутніх поколінь.

Дискримінація у сфері оплати праці. Національний прожитковий мінімум у Великобританії закріплює ставки, які прямо стосуються дискримінації за віком, не тільки передбачаючи нижчу ставку для молодих працівників, але й ще нижчу для учнів. Молодіжний рух доводить, що «будь-хто, хто працює, повинен отримувати “ставку за роботу”, а не різні ставки, які залежать від віку тих, хто бере участь» [8, с. 28].

Дискримінація у сфері транспортної доступності. Рух молодих людей вважає, що доступ до транспорту має вирішальне значення для можливостей. «Якщо ви не можете отримати доступ до транспорту, тоді до вас несправедливо ставляться» [3, с. 18] – вказує Маніфест 2008 року. «Ми вважаємо, що молоді люди або будь-хто, хто не може отримати доступ до доступного транспорту, зазнають дискримінації; всі повинні мати рівний доступ та рівну якість громадського транспорту» – продовжує Маніфест 2020 року. Тому відстоюються такі механізми доступності, як визнання посвідчення особи, що дозволяє молодим людям вимагати знижки та функціонування безкоштовної національної транспортної картки.

Британська молодіжна рада вважає, що відсутність транспорту у сільській місцевості може створювати труднощі для молодих людей при доступі до послуг, освіти,

навчання, працевлаштування та ведення активного соціального життя. Потрапити до друзів чи нічні переїзди є значною проблемою для молодих людей, які не мають власного транспорту. Часто немає інших молодих людей, які живуть поруч, тому комунікація з друзями поза школою чи коледжем залежить від наявності транспорту. «Потрібні регулярні автобусні та залізничні сполучення, особливо в районах, віддалених від великих транспортних вузлів, щоб уникнути залишення молодих людей в сільській ізоляції. Молодь також повинна бути поінформована про громадські транспортні послуги у своїх районах, з опублікованим та доступним розкладом руху та подробицями щодо цін та пільг» [8, с. 6].

Дискримінація у сфері гендеру та віку (множинна дискримінація). Вказане стосується можливості дітей та молоді відстоювати власну гендерну ідентичність. Небінарні гендерні ідентичності на цей час дискриміновані в освітніх закладах. Парламент Великобританії прийняв норми щодо обов'язкового використання гендерно-нейтрального титулу. Проте в школах не запропоновано

такого нейтрального варіанту можливості реалізації права. Туалети, форма, уроки, багато інших аспектів шкільного життя розділені за статтю. Вказане створює багато проблем для небінарних учнів. Інтегроване навчання та інклюзивне шкільне середовище – це вагома гарантія подолання множинної дискримінації.

Висновки. Дискримінація за віком нині є однією з найпоширеніших ознак. Молодіжні рухи активізують увагу щодо належної правової політики у сфері рівності за віком. Розглянуто, що прояви дискримінації молодіжні рухи вбачають в наступних сферах: у сфері освіти – через підняття віку обов'язкового навчання від 16 до 18 років; у сфері прийняття політичних рішень – через мотивування, що вік, який виставлятиметься виборцям і кандидатам в місцеві, регіональні, національні та європейські вибори та референдуми, повинен бути зменшений до 16 років; у сфері оплати праці – через встановлення ставки оплати відповідно до віку; у сфері транспортної доступності; у сфері гендеру та віку – через відсутність гендерно-нейтрального титулу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голосування поза шаблоном: практичний посібник. Посібник щодо підвищення обізнаності серед молодих виборців для органів адміністрування виборів. URL: <https://rm.coe.int/vote-outside-the-box-ukrainian/16809fc1b0> Рада Європи, червень 2020.
2. Жаровська І.М. Генезис ідеї відкритості влади. *Форум права*. 2009. Вип. 3. С. 242–246.
3. BYC Youth Manifesto with lapses. AMD5 – Annual Meeting Document 5a URL: <https://www.byc.org.uk/annualmeeting>.
4. ПАРЄ закликає знизити вік для голосування до 16 років. URL: <http://eunews.unian.ua/510880>.
5. Ортинська Н.В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження : дис. на здобут. ступеня докт. юрид. наук... за спец. 12.00.01. Львів: НУ «Львівська політехніка». 2017. 524 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1717/dysertaciynarobotanzdobuttyanaukovogostupenyadoktorayurydychnyhnaukortynskoyinv.pdf>.
6. Aldrich J. H. et al. Turnout as a habit. *Political Behaviour*. 2011. V. 33(4). P. 535–563.
7. Dinas E. The formation of voting habits. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 2012. V. 22(4), P. 431–456.
8. British Youth Council. Manifesto 2020. Our vision for a better world URL: <https://www.byc.org.uk/wp-content/uploads/2019/09/British-Youth-Council-Manifesto-2020.pdf>.